

NA STOLU JE BILO PRED 100 LETI SPOČETO SPD

PIPARJI SO BILI GLAVNI KRIVCI

MARJAN RAZTRESEN

Verjetno čisto na istem kraju, tik pod vrhom Malega Stola v Karavankah, kjer zdaj stoji Prešernova koča, včasih pa so tam rasle planike in drugo planinsko cvetje, so se ljudje intenzivno pogovarjali o planinstvu pred sto leti in prve dni letošnjega avgusta. Na tem kraju, kjer so trije Planinski piparji 23. julija 1892 trdno sklenili, da ne odnehajo prej, dokler se ne ustanovi slovensko planinsko društvo, je planinsko društvo Javornik-Koroška Bela letošnjega 2. avgusta pripravilo praznovanje tega dogodka. S tem so se pravzaprav začele proslave ob stoletnici organiziranega planinstva v Sloveniji in Slovenskega planinskega društva, katerih vrhunec bo 27. februarja prihodnje leto, ko se bomo slovenski planinci spomnili 100-letnice ustanovitve SPD v Ljubljani.

Proslava letošnjega 2. avgusta je trajala le kakšnih 20 minut, prisostvovalo pa ji je približno 500 planincev s slovenske in avstrijske strani Stola. Kratka nagovora sta imela predsednik PD Javornik-Koroška Bela **Božo Resman** in podpredsednik Planinske zveze Slovenije **Jože Stanonik**, nekaj pesmi pa je zapel moški kvintet iz Žirovnice. Ves tisti lep in vroč nedeljski dan

je bilo na strminah Stola kakšnih tisoč planincev, ki so uživali v lepih razgledih na Julijce, Bled in Savsko dolino.

VZTRAJNI PIPARJI

Nobenih podatkov ni o tem, koliko planincev je bilo na Stolu 23. julija 1892. V prvem letnem poročilu Slovenskega planinskega društva tega podatka ni, zapisano pa je tole:

»Sedanje SPD se je, ker skoraj drugače biti ne more, rodilo na lepi slovenski gori, na Stolu. Dne 23. julija 1892. leta so prilezli mladi narodni hribolazci **Josip Hauptman**, **Ivan Korenčan** in **Anton Škof**, nabiraje planink (pečnic) vsak z druge strani na visoko pečino. Krasno vreme, prelep razgled in mičen šopek planinskih cvetic so razveseljevali mlada srca. Počiva je na trdi skali ugibali so, kako da je po vseh slovenskih hribih, kamor koli jih pelje pot, videti le tuje delo. Tuja roka zaznamenuje pota, postavlja koče in napravlja na naših slovenskih tleh le nemške napisa in kažipote - komu? Večinoma slovenskim hribolazcem! Vzdravimo se, rekli so na trdi skali sedeči mladeniči, podali si roke, pobratili se ter za trdno sklenili, ne prej odnehati, dokler se ne ustanovi slovensko planinsko društvo. Resno so se poprijeli dela. Težko je bilo

Piparji Lindtner, Škof, Korenčan, Seunig in Hauptman, manjka Kajzelj

pričeti. Povsod, kjer so trkali, majali so z glavami, češ, uže drugi možaki so to izkušali, pa se jim ni posrečilo, kaj bode te vi! A trud ni bil prazen. Našli so somišljenike, katerim se je tudi potrebno zdelo tako društvo. In ti somišljeniki so pomagali, svetovali.«

Ti Planinski piparji, kot so se imenovali, so bili očitno vztrajnejši od drugih. Spoznali so se isto leto na Rožniku ali Drenikovem vrhu, griču skoraj dobesedno sredi Ljubljane, kjer sta bili včasih znameniti gostilni (pri eni od obeh, na vrhu Rožnika, je bil nekaj časa precej pozneje na stanovanju tudi **Ivan Cankar**) in kamor so ob nedeljah Ljubljanci hodili na zajtrk, ki se je po sprehodu skozi gozdove kar prilegel.

ŠEST ZAKRKNJENIH SAMCEV

Henrik Lindner, eden od Piparjev, natančno popisuje, kako se je tam seznanil z **Jožefom Hauptmanom**, **Antonom Škofom**, **Ivanom Korenčanom** in **Bogumilom Kajzeljem** (šestega Piparja pa ne omenja, čeprav jih je bilo šest; po nekaterih podatkih je bil to **Anton Stockl**, po drugih **Seunig**, katerega starši so imeli vilo tam, kjer zdaj stoji Kollmannova vila).

Piparji so bili zares zagnani planinski propagandisti: propagandnim namenom niso služili samo njihovi izleti, kot piše Lindner, ampak tudi druge prireditve »ter vedno novi domisleki. V predpustu so priredili ples na Drenikovem vrhu v steklenem salonu. Na eni od maškerad so

nastopili v planinski opremi ter z veliko pipo, ki so jo pripeljali v plesno dvorano na vozičku. Vsako leto so Piparji priredili božičnico, nekajkrat na Rožniku, enkrat na Šmarni gori in enkrat pri Sv. Joštu. Na Zgornjem Rožniku so Piparji izdajali šaljiv list.«

V Seunigovem gradiču pod Rožnikom v Ljubljani, tam, kjer zdaj stoji Kollmannova vila, so si Piparji izgovorili svoje letovišče. Po velikem ljubljanskem potresu leta 1895 so Ljubljanci vsaj nekaj časa prenočevali v barakah in tudi Seunigovi so na vrtu svojega gradiča postavili takšno, ki je bila dovolj velika še za družinske družabne prireditve, na katere so vabili tudi zelo zabavne Piparje. Pozneje, ko so se razmere uredile, so Piparji prosili lastnike, naj jim dajo v najem kakšen prostor v gradiču, dobili so ga in iz tega uredili - v soglasju z lastniki, ki se jim je dobro zdelo, da imajo pod svojo streho tako imenitne in znane goste - svoje letovišče ter v njem ostali do leta 1899, ko so lastniki gradič prodali. V tem svojem letovišču so Piparji prirejali zabave, ki so v hipu postale znane v Ljubljani, znanci - in seveda tudi znanke - Piparjev pa so se zelo trudili, da bi bili povabljeni v ta piparski paradiž. Kronist tistega časa je zapisal, da je bilo ob lepih poletnih večerih v piparskem letovišču pod Rožnikom, na najlepšem kraju v Ljubljani, večkrat več gostov »nego so jih skupaj imele vse gostilne v sosesčini, zlasti ker so imeli Piparji v kleti dovolj pijače pa tudi prigrizka.«

Pod 100000 slovenskih planincev

Člani upravnega odbora Planinske zveze Slovenije so bili na letošnji majski seji v Kamniški Bistrici obveščeni, daje PZS štela zadnji dan lanskega leta natančno 96649 članov, mladincev in mladih planincev, kar je za šest odstotkov manj kot leta 1990 in kar 15,4 odstotka manj kot leta 1989. Kot je bilo na upravnem odboru posebej poudarjeno, so pri natančnem pregledu statističnih podatkov ugotovili pri precej planinskih društvih »okroglo« številke, zaradi česar se poraja dvom, ali imajo ta planinska društva res natančno toliko članov.

Na občnih zborih tistih društev, kjer je bil lani večji osip članstva, so to utemeljevali predvsem z zmanjšanjem življenjskega standarda, brezposelnostjo, čakanjem doma na delo, velikim številom članov-upokojencev in predvsem z visoko planinsko članarino. Zelo malo pa je bilo, kot je bilo rečeno na upravnem odboru PZS, samokri-

tike, saj so poleg vseh navedenih vzroki za manjše število članov pri posameznih planinskih društvih tudi neustrezna organizacija pobiranja članarine, nepriljučni programi društev, slabi stiki s članstvom in podobno.

Tako je bilo dogovorjeno, naj bi prihodnje leto PZS sprejela nov sistem članarine glede na ugodnosti, ki jih bo potrebovalo in imelo članstvo. Nadaljnje zmanjšanje števila članstva pa ima lahko finančne posledice za društva v občinah, ker so uvedli sistem sofinanciranja na podlagi števila članstva.

Skrbi lahko zmanjšanje števila mladih planincev kar za 20 odstotkov v zadnjih dveh letih. Po statističnih podatkih Zavoda republike Slovenije za statistiko je v Sloveniji okrog 420000 prebivalcev, mlajših od 14 let, kar pomeni, da je v planinska društva vpisanih 5,5 odstotka prebivalcev do 14 let starosti. To je za to generacijo sicer bolje kot je povprečje za celotno članstvo, vendar je to zasluha nekaterih planinskih društev z velikim številom mladih planincev. Po drugi strani pa so planinska društva, ki nimajo nobenega mladega planinca.

ODHOD NA VELETURO

Najpomembnejša dejavnost Piparjev so bili seveda planinski izleti in ture, ki so se jih člani Planinskih piparjev morali udeleževati. To je bilo posebej zapisano v njihovih izredno strogih pravilih, o katerih je pisal Josip Hauptman:

»Planinski piparji se imenuje šestorica članov Slovenskega planinskega društva. To ime so si nadeli, ker so planinci in ker vedno s seboj nosijo pipe; obvezani so celo proti globi, tudi javno nastopati s pipo. Pipar tudi ne sme nikdar biti brez tobaka in užigalic, ker sicer ga zadene globa. Pozdravljajo se med seboj z 'gora'; drug pozdrav ali odzdrav se kaznuje. Brez dovoljenja drugih piparjev ne sme piparja nikdar manjkati na izletih, zabavnih večerih in predavanjih Slovenskega planinskega društva. Dalje mora vsak pipar sleherno nedeljo in praznik napraviti izlet; ako so izleti samo popoldne, mora zjutraj do določene ure priti na Rožnik, inace zapade globi; a tudi zadnji na Rožnik došii pipar se mora pokoriti z globo, ker je vstal prepozno in došel zadnji. Vreme in zima piparja ne smeta ovirati. Iz takih in enakih pregreškov nabrani denar služi planinskim piparjem v dosegu njih glavnega namena, namreč, skupno napraviti vsako leto več manjših in eden velik izlet, seveda le v planine.«

To so bili ljubljanski originali, kakršnih je bilo takrat malo, zato ni nenavadno, da so se jim ljudje posmehovali, kadar so bili v planinski opremi. Takole opisuje nadpipar Hauptman odhod na enega od velikih letnih izletov iz Ljubljane v gore:

»Proti poldvanajsti uri v tihi noči dne 7. septembra so se celi neznani glasovi in videle čudne podobe, premikajoče se po mirni Dunajski cesti. Veliki žreblji na težkih gorskih črevljih praskajo ob trda tla hodnikov, in okovi gorskih palic izvajajo čudne glasove, da si mimo gredoči ljudje zatiskajo ušesa. Šestorica planinskih piparjev v kratkih hlačah, z golenicami, z okovanimi črevlji, gorskimi palicami, cepini, čutarami, z nahrbtniki, za klobuki pa 'pera', se pomika tako glasno v kavarno Evropo. Tam popijejo črno kavo ter odidejo na kolodvor. Še nekaj trenutkov hudega vrišča, in že sede po dolgem in širokem v vagonu. Vse potihne, a le za hip. 'Fertig!' je zakričal zunaj sprevodnik, piparji pa so skočili raz klopi, kakor da bi jih bila pičila čebela. Sveta jeza je izpreletela njih narodna srca, in srdito so se spogledali s sprevodnikom, ki je prišel v kupe.

'Karten, meine Herren!' Da bi ga strela! Čim glasneje in glasneje je ponavljal 'Karten', tem bolj krčevito so stiskali piparji vozne listke v rokah. Slednjič se je vendar razjasnilo v temnooblačni glavi sprevodnikovi: 'Gospodje, prosim vozne listke!' Seveda jih je dobil takoj, obložene s finimi smodkami.«

Karikatura Hinka Smrekarja, ki prikazuje Piparje na izletu k Sv. Joštu (čisto zadaj sedi na pipi nadpipar Hauptman)

SPOMIN NA VRLE PLANINCE

Velika tura v gorenjske gore je bila tiste čase prava ekspedicija. Naši piparji so se tisto noč pred tretjo zjutraj pripeljali z vlakom do Lesc, kjer so izstopili, presedli na dva že prej naročena voza s konjsko vprego, se mimo Bleda odpeljali proti Bohinju, v Bohinjski Beli spotoma zbudili gostilničarko, »ker so čutili, da si je treba s kuhanim vinom ogreti zmrzle ude«, premraženi prispeli pred sedmo uro v Bohinjsko Bistrico, se ustavili pri županu, ki jim je, znamenitim in znanim gostom, hitro postregel z dobrim zajtrkom, »nato pa je voznik pognal proti Bohinjskemu jezeru in proti Starim Fužinam, kamor so prispeli proti 9. uri. Po desetih so si naložili najpotrebnejše stvari v žepe in malhe, druge reči pa denejo nosaču in vodniku **Antonu Šestu** v koš...«

Življenjska doba Piparjev je potekla proti koncu leta 1898. Najprej se je pipar Kajzelj preselil v Zagreb, piparja Škof in Korenčan pa sta stopila v zakonski jarem, ne meneč se za piparska pravila. Planinski vestnik je takrat objavil vest, da »je Pipar g. Tone Škof povodom svoje poroke z gospico **Ido Wvanekovo**, navdušeno hribovlazkinjo, poslal Slovenskemu planinskemu društvu znesek 50 kron s pripombo: 'Izvolite sprejeti ta znesek v društvene namene, in prosim, da slavnim Planinskim Piparjem naznanite, da je ta znesek odkupilo moje fantovščine.'«

Enak korak so pozneje storili še drugi piparji. Toda dokler so bili samci, so največji del svojih moči posvetili najprej ustanovitvi in potem delovanju Slovenskega planinskega društva. Spominu na Planinske piparje je bila posvečena skromna proslava pri Prešernovi koči na Stolu letošnjega 2. avgusta. S tem so se pravzaprav začela praznovanja ob 100-letnici slovenske planinske organizacije.